

УДК 336.1

Александрова Г.М.
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

СТАН БЮДЖЕТНОГО ВИРІВНЮВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ НА ПРАКТИЦІ

THE FISCAL EQUALISATION IN UKRAINE AND PROBLEMS OF APPLICATION MEVBUTATE TRANSFERS IN PRACTICE

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена виявленню впливу міжбюджетних трансфертів на наповненість доходної частини бюджетів органів місцевого самоврядування. Досліджено статистичні показники, що характеризують стан міжбюджетних відносин в частині трансфертів, задля цього розглянуто виконання доходів місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів за 2012–2014 рр. Здійснено аналіз обсягів міжбюджетних трансфертів та їх видів за останні п'ять років. Досліджено процес передачі коштів як механізм бюджетного вирівнювання. Виявлено основні проблеми, що спіткають бюджети при бюджетному вирівнюванні. Надано рекомендації щодо покращення стану бюджетів регіонів у часи економічних трансформацій в Україні.

Ключові слова: міжбюджетні відносини, бюджетні трансферти, вирівнювання, місцеві бюджети, фінансова незалежність, перерозподіл податків, бюджети місцевих громад.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена выявлению влияния межбюджетных трансфертов на наполняемость доходной части бюджетов органов местного самоуправления. Исследованы статистические показатели, характеризующие состояние межбюджетных отношений в части трансфертов, для этого рассмотрено выполнение доходов местных бюджетов, которые учитываются при определении объема межбюджетных трансфертов за 2012–2014 гг. Проведен анализ объемов межбюджетных трансфертов и их видов за последние пять лет. Исследован процесс передачи средств как механизм бюджетного выравнивания. Выявлены основные проблемы, с которыми сталкиваются бюджеты при бюджетном выравнивании. Даны рекомендации по улучшению состояния бюджетов регионов в период экономических трансформаций в Украине.

Ключевые слова: межбюджетные отношения, бюджетные трансферты, выравнивание, местные бюджеты, финансовая независимость, перераспределение налогов, бюджеты местных громад.

ANNOTATION

The article is devoted to revealing the impact of intergovernmental transfers to filling the budget revenue of local governments. Studied statistical indicators that characterize the state of intergovernmental relations regarding transfers, this is considered to execution of local budgets, which are relevant to the equalization transfers for 2012-2014 years. The analysis of intergovernmental transfers and their species in the past five years. The process of transfer of funds as a mechanism of financial equalization. The basic problems that come upon budgets in fiscal equalization. The recommendations for improvement of regional budgets in times of economic transformations in Ukraine.

Keywords: intergovernmental relations, fiscal transfers, alignment, local budgets, financial independence, tax redistribution, the budgets of local communities.

Постановка проблеми. Міжбюджетні відносини є важливим чинником вирівнювання можливостей адміністративно-територіальних одиниць України, забезпечення однакових умов

доступу громадян до державних послуг незалежно від їхнього місцезнаходження, оскільки рівень економічного розвитку областей, міст обласного значення та районів завжди був неоднаковим.

У часи трансформаційних процесів, що наразі відбуваються в нашій країні, однією з важливих передумов забезпечення комплексного розвитку бюджетної системи є формування дієвого фінансового механізму регулювання міжбюджетних відносин, що і обумовлює актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням сутності міжбюджетних трансфертів присвячено велику кількість періодичної літератури, наукових праць та інших видань таких вітчизняних вчених, як Буряченко М., Гапонюк Є., Глуценко Ю., Легкоступ І., Лукашова В., Огонь Ц. та ін. Але доцільним є більш детальний розгляд слабких сторін бюджетного вирівнювання та на підставі цього розробка шляхів покращення механізму міжбюджетних трансфертів.

Мета статті полягає у наданні рекомендацій щодо покращення стану регіонів країни внаслідок розробки ефективного та дієвого механізму бюджетного вирівнювання.

Задля вирішення мети слід вирішити такі завдання: розкрити вплив міжбюджетних трансфертів на наповненість доходної частини бюджетів органів місцевого самоврядування; дослідити процес передачі коштів як механізм бюджетного вирівнювання; виявити основні проблеми, що спіткають бюджети при бюджетному вирівнюванні; надати рекомендації щодо покращення стану бюджетів регіонів у часи економічних трансформацій в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У період трансформаційних соціально-економічних перетворень в Україні виникає необхідність у створенні стабільної бюджетної системи та дієвих і ефективних механізмів державного регулювання міжбюджетних відносин. Особливої ваги набуває питання забезпечення самостійності місцевих бюджетів та удосконалення економіко-правових відносин всередині бюджетної системи.

Механізм бюджетного регулювання – це сукупність методів, інструментів, фінансових тех-

нологій і правил, за допомогою яких державні й інші уповноважені інститути та органи влади впливають на процеси формування і використання бюджетних фондів для досягнення цілей, визначених соціально-економічною політикою держави.

Механізм бюджетного регулювання являє собою процес розподілу і перерозподілу коштів між бюджетами різного рівня, результат якого безпосередньо впливає на соціальну й економічну ситуацію в суспільстві. Необхідно знайти такий механізм регулювання міжбюджетних відносин, який стане основою ефективності бюджетів усіх рівнів у частині забезпечення добробуту громадян України.

Згідно з Бюджетним кодексом України, міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого [1].

Ст. 96 Бюджетного кодексу України передбачено такі види міжбюджетних трансфертів:

- дотація вирівнювання;
- субвенція;
- кошти, що передаються до Державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів;
- інші дотації.

Ст. 2 Бюджетного кодексу України проголошує, що дотація вирівнювання – міжбюджетний трансферт на вирівнювання доходної спроможності бюджету, який його отримує.

Згідно з Бюджетним кодексом України, субвенції – міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному тим органом, який прийняв рішення про надання субвенції [1].

Вона виділяється з бюджету вищого рівня для бюджету нижчого рівня і має виключно цільове призначення для здійснення фінансування певного заходу та підлягає поверненню у випадку порушення її цільового використання. Субвенція здебільшого зумовлюється необхідністю балансування бюджету.

У Державному бюджеті України затверджується обсяг дотації вирівнювання та субвенції для обласного бюджету, міст обласного значення та районних бюджетів, а також коштів, що передаються до Державного бюджету України з місцевих бюджетів, якщо є підстава для надання та отримання відповідних міжбюджетних трансфертів.

Дотація вирівнювання бюджетам міст обласного значення і районним бюджетам визначається як перевищення обсягу видатків, перелік яких визначено ст. 89 Бюджетного кодексу і які розраховуються із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів, над прогнозними показниками доходів цих бюджетів.

Розподіл обсягу між бюджетних трансфертів, згідно з Бюджетним кодексом та Законом України «Про Державний бюджет України на відповідний рік», між бюджетами міст облас-

ного значення і районними бюджетами визначається на основі формули, яка затверджується Кабінетом Міністрів України і повинна враховувати такі параметри:

- фінансові нормативи бюджетної забезпеченості та коригуючі коефіцієнти до них;
- кількість мешканців та кількість споживачів соціальних послуг;
- індекс відносної податкоспроможності відповідного міста або району;
- прогнозний показник кошика доходів бюджетів місцевого самоврядування для бюджетів міст обласного значення і прогноз доходів, визначених ч. 2 ст. 66 Бюджетного кодексу, – для районних бюджетів;
- коефіцієнт вирівнювання [4].

Дотація вирівнювання по обласному бюджету визначається як перевищення обсягу видатків, перелік яких визначено ст. 90 Бюджетного кодексу і який обраховано з застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів, над прогнозними показниками доходів обласного бюджету, що зараховуються відповідно до ч. 1 ст. 66 Бюджетного кодексу.

Обсяг доходів обласного бюджету обчислюється на основі прогнозних показників доходів, що зараховуються до бюджету відповідно до частини першої ст. 66 Бюджетного кодексу, із застосуванням індексу відносної податкоспроможності з дотриманням умов його обчислення, визначених ч.ч. 5, 7 та 8 ст. 98 Бюджетного кодексу [1].

Оскільки обсяг міжбюджетних трансфертів визначають за допомогою єдиного формульного розрахунку, то сума таких надходжень визначається об'єктивно і не може бути предметом переговорів [2].

Дотація вирівнювання та субвенції з Державного бюджету України місцевим бюджетам перераховуються з рахунків Державного бюджету України органами Державного казначейства України бюджету Автономної Республіки Крим (до 2014 р.), обласним бюджетам, бюджетам міст Київ і Севастополь (до 2014 р.), міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення і районним бюджетам. Перерахування коштів, що передаються до Державного бюджету України з бюджету Автономної Республіки Крим, бюджетів міст Київ і Севастополь, бюджетів міст республіканського значення Автономної Республіки Крим (до 2014 р.).

Безпосереднє надання дотацій вирівнювання та субвенцій з бюджету вищого рівня до нижчого здійснюють органи Державного казначейства України.

Порядок перерахування дотації вирівнювання та субвенцій з Державного бюджету України місцевим бюджетам, коштів, що передаються до Державного бюджету України з місцевих бюджетів, а також порядок перерахування міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами визначаються Кабінетом Міністрів України

і мають забезпечувати своєчасність, рівномірність, гарантованість та повноту перерахування трансфертів [3].

Міські (міст обласного значення) та районні ради можуть передбачати у відповідних бюджетах дотації вирівнювання бюджетам районів, бюджетам сіл, селищ, міст районного значення, а також кошти, що передаються до цих бюджетів.

Відповідні ради можуть передбачати у бюджетах такі види міжбюджетних трансфертів: субвенції на виконання власних повноважень територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань; субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування; субвенції на виконання інвестиційних проектів; інші субвенції.

Субвенції на виконання власних повноважень територіальних громад можуть передбачатися у складі їх бюджетів у разі, якщо інший орган державної влади чи місцевого самоврядування може виконати цю функцію ефективніше. Умови та порядок надання цієї субвенції визначаються відповідною угодою сторін [4].

Субвенція на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування надається з одного місцевого бюджету іншому для компенсації цих видатків. Умови утримання об'єктів спільного користування чи ліквідації негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування та надання субвенції визначаються на договірних засадах між надавачем субвенції та її отримувачем.

Субвенції на виконання інвестиційних проектів надаються з Державного бюджету України бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Київ та Севастополь з їх подальшим перерозподілом для бюджетів місцевого самоврядування. Такі субвенції надаються на засадах конкурентності між бюджетами місцевого самоврядування та передбачають фінансову участь бюджету отримувача субвенції у здійсненні програми чи проекту [5].

Основні засади надання субвенцій визначаються окремими законами, порядок та умови їх надання визначаються Кабінетом Міністрів України, а обсяг субвенцій на наступний бюджетний період – Законом «Про державний бюджет України». З метою всеохоплюючого аналізу міжбюджетних відносин в частині трансфертів доцільним є розгляд виконання доходів місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів за 2012–2014 рр., який можна побачити у таблиці 1. Дані було отримано з офіційного сайту Міністерства фінансів України [7].

З таблиці 1 можна побачити, що відсоток виконання планових показників у 2014 р. значно більший, аніж у 2013 р., а саме 98,6% у звітному році в порівнянні з 93,4% у попередньому. Усе ж таки виконання плану не є стовідсотко-

вим, на що вплинула череда негативних процесів, що на даний момент відбуваються в нашій країні. Виконання показнику за Донецькою та Луганською областями складає 83,8% та 74,6% відповідно у 2014 р. У 2013 р. виконання дохідної частини місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, за Донецькою та Луганською областями складало 95,4% та 89,2% відповідно. За іншими областями (окрім АР Крим та м. Севастополь) простежуються позитивні зрушення у відсотковому виконанні запланованих показників. У 2013 р. в порівнянні з 2012 р. темп росту доходів місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, складав 104,9%, в той час як цей показник по 2014 р. порівняно з 2013 р. дорівнює 101,3%. Вважаємо, що це досить припустимо в зв'язку з несприятливими часами для економіки нашої країни, бо навіть за роботою в неповному обсязі деяких областей в частині складання бюджету, все ж таки простежується приріст дохідної частини бюджету. Аналіз обсягів міжбюджетних трансфертів та їх видів за останні п'ять років наведено у таблиці 2.

Дослідження зміни обсягів міжбюджетних трансфертів протягом 2009–2014 рр. дозволяє казати наступне. Субвенція на оплату енергоносіїв протягом 2009–2012 рр. мала тенденцію до збільшення, лише в 2013 р. кількість даних субвенцій була скорочена з 7 150 540,1 тис. грн. у 2012 р. до 6 468 075,8 тис. грн. у 2013 р., що складає зменшення на 682 464,3 тис. грн. Обсяг субвенцій на оплату твердого та рідкого палива зменшувався лише у 2011 р. в порівнянні з 2010 р., а саме на 77 844,2 тис. грн. За іншими роками простежується збільшення за цим показником, а саме у 2013 р. відбулося підвищення даних субвенцій на 29 038,5 тис. грн. в порівнянні з 2012 р.

Скорочення субвенцій на надання пільг з послуг зв'язку та компенсацію за пільговий проїзд відбулося лише у 2010 р. у порівнянні з 2009 р., а саме на 80 740,1 тис. грн. За іншими роками показник мав тенденцію до збільшення, а у 2013 р. перевищував показник 2012 р. на 9 410,0 тис. грн. Субвенції на допомогу сім'ям з дітьми за весь досліджуваний період лише збільшувалися. За 2012–2013 рр. простежується підвищення кількості даних субвенцій на 6 370 655,7 тис. грн. У 2012 р. було введено субвенцію на утримання дітей-сиріт, зміни якої у 2013 р. в порівнянні з попереднім періодом дорівнюють 105 014,9 тис. грн. Загалом за весь досліджуваний період з 2009 по 2013 р. субвенції соціального значення тільки зростали, зміни за останні досліджувані роки склали 5 831 654,8 тис. грн. Дотації вирівнювання дещо зменшувались у 2011 р. порівняно з попереднім 2010 р., а саме на 10 510,7 тис. грн. За іншими досліджуваними роками кількість дотацій вирівнювання збільшувалася. Перевищення даного показника у 2013 р. над 2012 р. складає

Таблиця 1
Виконання доходів місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів за 2012–2014 рр. [7]
(тис. грн.)

№	Адміністративно-територіальна одиниця (АТО)	2012 р. факт	2013 р.		% виконання планових показників	Темп росту до відповідного періоду минулого року (%)	2014 р.		% виконання планових показників	Темп росту до відповідного періоду минулого року (%)
			План	Факт			План	Факт		
1	АР Крим	3536528,36	3664688,5	3741647,0	102,1	105,8				
2	Вінницька	1667351,36	1879527,5	1772394,5	94,3	106,3	1807497,2	1906909,6	105,5	107,6
3	Волинська	863715,643	995566,0	899991,7	90,4	104,2	914443,1	988513,0	108,1	109,9
4	Дніпропетровська	6322025,78	7457294,1	6644449,1	89,1	105,1	7367321,7	7278913,9	98,8	109,6
5	Донецька	8244125,7	9315689,2	8887167,5	95,4	107,8	8488352,8	7113239,7	83,8	80,0
6	Житомирська	1304675,83	1461181,5	1376433,0	94,2	105,5	1417151,1	1541860,5	108,8	112,0
7	Закарпатська	910437,346	1026187,3	960511,4	93,6	105,5	964388,6	1031895,8	107,0	107,5
8	Запорізька	2842940,48	3314639,1	2956658,1	89,2	104,0	3061862,7	3113914,4	101,7	105,3
9	Івано-Франківська	1176518,28	1272047,5	1190636,5	93,6	101,2	1201196,7	1240836,2	103,3	104,2
10	Київська	2863282,39	3110726,5	3023626,2	97,2	105,6	2996254,3	3199999,6	106,8	105,8
11	Кіровоградська	1153255,28	1253033,9	1245515,7	99,4	108,0	1294411,4	1382431,4	106,8	111,0
12	Луганська	3078101,07	3554309,5	3170444,1	89,2	103,0	3268882,8	2438586,6	74,6	76,9
13	Львівська	2917221,95	3283833,0	3057248,6	93,1	104,8	3136339,8	3252384,4	103,7	106,4
14	Миколаївська	1441536,36	1639153,9	1542443,9	94,1	107,0	1584282,7	1657159,8	104,6	107,5
15	Одеська	3058399,15	3449665,5	3235786,3	93,8	105,8	3288836,6	3400657,1	103,4	105,1
16	Полтавська	2572218,06	2691662,3	2492479,3	92,6	96,9	2636454,6	2588998,5	98,2	103,9
17	Рівненська	1117844,89	1193573,5	1180444,2	98,9	105,6	1202311,1	1231166,6	102,4	104,3
18	Сумська	1421398,27	1470877,3	1394391,7	94,8	98,1	1437381,0	1463253,9	101,8	105,0
19	Тернопільська	824486,807	890922,7	862413,2	96,8	104,6	881062,1	901326,6	102,3	104,5
20	Харківська	4045939,22	4406555,5	4054031,1	92,0	100,2	4226370,5	4226370,5	100,0	104,3
21	Херсонська	976311,623	1086995,0	1016340,4	93,5	104,1	1042251,3	1075603,4	103,2	105,9
22	Хмельницька	1291682,99	1487729,6	1382100,8	92,9	107,0	1428846,2	1475998,2	103,3	106,8
23	Черкаська	1449977,59	1615689,3	1526826,4	94,5	105,3	1572420,3	1618020,5	102,9	106,0
24	Чернівецька	636006,647	705315,0	660174,9	93,6	103,8	659087,4	696655,4	105,7	105,5
25	Чернігівська	1166133,14	1211535,8	1182459,0	97,6	101,4	1215596,2	1298256,8	106,8	109,8
26	м. Київ	7102879,83	8444970,9	7642698,7	90,5	107,6	8018193,3	8042247,9	100,3	105,5
27	м. Севастополь	720986,191	786596,6	777944,1	98,9	107,9				
	Україна	64689473,2	72654451,2	67859257,4	93,4	104,9	65076268,1	64165200,3	98,6	101,3

Таблиця 2
Обсяги міжбюджетних трансфертів за 2009–2014 рр., тис. грн. [8]

Вид трансферту	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	Абсолютне відхилення				
							2010 р./ 2009 р.	2011 р./ 2010 р.	2012 р./ 2011 р.	2013 р./ 2012 р.	2014 р./ 2013 р.
Субвенція на оплату енергоносіїв	1471591,2	1878766,4	6603976,0	7150540,1	6458075,8	6179427,9	27,7	251,5	8,3	-9,7	-4,3
Субвенція на оплату твердого та рідкого палива	410959,1	617253,5	539409,3	738231,4	767269,9	722936,2	50,2	-12,6	36,9	3,9	-5,8
Субвенція на надання пільг з послуг зв'язку та компенсацію за пільговий проїзд	1620380,1	1539640,0	1781640,0	2106840,0	2116250,0	1777350,3	-5,0	15,7	18,3	0,5	-16,0
Субвенція на допомогу сім'ям з дітьми	16621136,9	22939263,7	27623986,0	33354461,3	39725117,0	41064579,7	38,0	20,4	20,7	19,1	3,4
Субвенція на утримання дітей-сиріт	-	-	-	381805,9	486820,8	512872,4	-	-	-	27,5	5,4
Всього по субвенціях соціального значення	20124067,3	26974923,6	36549011,3	43731878,7	49563533,5	50257166,4	34,0	35,5	19,7	13,3	1,4
Дотація вирівнювання	33356349,1	43640459,0	43629948,3	51649947,3	55695424,6	60669086,6	30,8	-0,02	18,4	7,9	8,9
Додаткові дотації	2702143,0	553780,0	4245619,0	8976332,3	5250247,6	3953600,3	-79,5	666,7	111,4	-41,5	-24,7
Всього по трансфертам загального фонду	57280464,9	73405233,7	90424834,0	117653113,8	115016501,3	117558970,7	28,2	23,2	30,1	-2,2	2,2
Всього по трансфертам спеціального фонду	6273107,1	5630142,8	96380093,6	10772226,1	6544353,0	14977469,6	-10,2	1611,9	-88,8	-39,3	128,9
Кошти, що надходять з місцевих бюджетів до Державного бюджету	8741215,5	7089889,0	2507122,1	1137227,2	1589152,0	1952609,1	-18,9	-64,6	-54,6	39,7	22,9

4 045 477,3 тис. грн. Скорочення обсягів додаткових дотацій припадає на період 2010 р. в порівнянні з 2009 р. та на період 2013 р. в порівнянні з 2012 р. і складає, відповідно, 2 148 363,0 тис. грн. та 3 726 084,7 тис. грн. Обсяги трансфертів загального фонду за період 2009–2012 рр. збільшувалися, лише у 2013 р. в порівнянні з 2012 р. відбулося їх скорочення на 2 636 613,0 тис. грн.

Трансферти спеціального фонду зменшувалися у 2010, 2012, 2013 рр. в порівнянні з передуючими роками у кількості 642 964,3 тис. грн., 85 607 867,5 тис. грн., 4 227 873,0 тис. грн. відповідно.

Як наслідок, у 2009–2012 рр. простежувалося зменшення кількості коштів, що надходять з місцевих бюджетів до Державного бюджету, у 2013 р. в порівнянні з 2012 р. мало місце зростання даного показника на 451 924,8 тис. грн. а у 2014 р. в порівнянні з 2013 р. – на 363 457,1 тис. грн.

Як можна побачити з рис. 1, у 2011 р. відбулося швидке підвищення трансфертів спеціального фонду в порівнянні з іншими досліджуваними роками. Найбільша ж частка за 2009–2014 рр. припадає на трансферти загального фонду.

Графічно дані зрушення можна побачити на рис. 1.

На рис. 2 наведено частку міжбюджетних трансфертів з загальної суми видатків місцевих бюджетів за 2009–2013 рр.

Простежується, що за період з 2009 по 2011 р. міжбюджетні трансферти мали незначну кількість серед інших позицій доходної частини бюджету, тоді як у 2012–2013 рр. їх частка значно збільшилася.

Проаналізувавши дані з офіційних джерел, було виявлено ряд факторів, що мають негативний вплив на бюджет нашої країни, а саме: низький рівень обґрунтованості й прогнозованості доходної частини місцевих бюджетів; не врегульованість відносин на рівні «район – місто районного значення – селище – село»; нерівномірне співвідношення «дотація – субвенція» у структурі трансфертів; невнесення до місцевих бюджетів коштів, необхідних на утримання об'єктів соціальної інфраструктури, що переходять у комунальну власність; значна кількість параметрів та багаторівневість параметрів у формулі, складності у їх тлумаченні; невирішеність питань подолання заборгованості між бюджетами різних рівнів за взаємними розрахунками.

Головна проблема подальшого становлення міжбюджетних відносин в Україні полягає в їх нерозвиненості і невідповідності швидким змінам, що відбуваються в системі перетворення функцій управління та їх слабкій корегованості із економічними реаліями. А як інструмент трансформації економічної структури, міжбюджетні відносини мають відповідати меті економічних трансформацій – всебічному сприянню людського розвитку, що означає орієнтацію їх більшою мірою на задоволення соціальних потреб громадян [5].

Висновки. Розглянуті у статті проблеми слід вирішувати таким чином.

Для зниження рівня фінансової залежності місцевих бюджетів основний акцент необхідно зробити в проведенні бюджетно-податкової політики не тільки пошуком оптимальної формули перерозподілу податків між бюджетами різних рівнів, але й розширення податкового потенціалу регіону на основі стимулювання розвитку реального сектора економіки як базового податкоутворюючого джерела. Для вирішення даної проблеми доцільно також проводити розмежування видаткових повноважень і доходних джерел, збільшення місцевих податків для наповнення місцевих бюджетів.

Збільшення частки трансфертів у доходах місцевих бюджетів, а в структурі трансфертів –

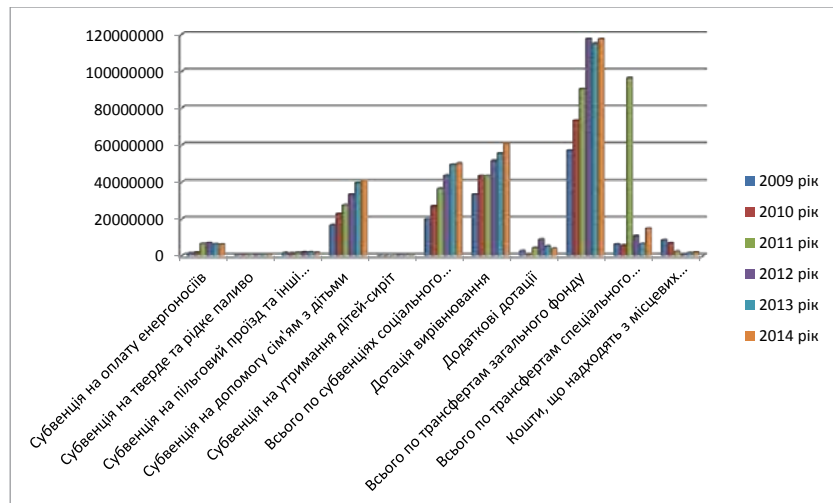

Рис. 1. Динаміка міжбюджетних трансфертів за 2009–2014 рр.

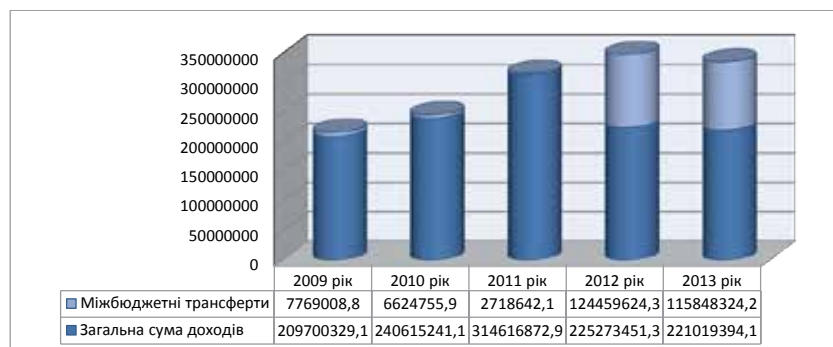

Рис. 2. Частка міжбюджетних трансфертів в загальній кількості надходжень до бюджету за 2009–2013 рр.

зростання частки дотацій вирівнювання свідчать на користь того, що у фінансовій політиці держави акценти робляться на надання можливості місцевим органам влади і самоврядування проводити власну стратегію витрачання коштів. Натомість є ризик витрачання коштів на вирішення некритичних суспільних проблем і незадоволення у повній мірі соціальних потреб громадян.

З метою раціоналізації видатків та підвищення контролю за використанням переданих з Державного бюджету коштів у вигляді міжбюджетних трансфертів у структурі трансфертів має зрости питома вага субвенцій як цільових коштів, використання яких пов'язане з необхідністю фінансування конкретних об'єктів, пріоритетних у поточному бюджетному році, причому питома вага субвенцій на соціально-економічний розвиток має зростати.

Щодо формули, то вона не враховує складену у попередній період мережу бюджетних установ, вкрай необхідну для життєдіяльності громади, щодо збереження якої докладають зусиль органи місцевої влади. При визначенні рівня потреб у додаткових коштах формула також не враховує фінансову достатність чи нестачу фінансових коштів окремих територіальних одиниць [6].

Також пропонується використовувати у розрахунках формули абсолютні видаткові потреби, що ґрунтуються на видатках на первинну медико-санітарну допомогу, і показники чисельності населення. З метою усунення недоліків щодо неадекватного відображення потреб у додаткових ресурсах (міжбюджетних трансфертах) доцільніше було б обраховувати відносні видаткові потреби, які б враховували територіальні особливості.

В Україні з метою вдосконалення міжбюджетних відносин необхідно запровадити однозначні критерії ефективності використання трансфертів стосовно різних галузей і сфер.

Подальші дослідження методологічних засад міжбюджетних відносин доцільно проводити на основі обґрунтування необхідності горизонтального вирівнювання між бюджетами місцевого самоврядування, розроблення моделей таких відносин та визначення ролі такого вирівнювання у формуванні дієздатних громад у контексті узгодження інтересів громад з регіональними та державними інтересами. Одним із факторів забезпечення ефективного використання міжбюджетних трансфертів має стати планування бюджету на коротко-, середньо- і довгострокову перспективу на трьох рівнях – загальнодержавному, галузевому та регіональному.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бюджетний кодекс України: (відп. офіц. текстові): чинне законодавство зі змінами та доп. станом на 11 вересня 2012 р. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 104 с.
2. Буряченко М.А., Гапонюк Є. А. Місцеві фінанси : [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / М.А. Буряченко, Є.А. Гапонюк. – К. : Кондор, 2010. – 256 с.
3. Глуценко Ю. Розвиток міжбюджетних відносин як основи ресурсного забезпечення розвитку територій / Ю. Глуценко // Вісник Національної академії державного управління при президенті України. – 2009–2012. – № 4. – С. 178–184.
4. Легкоступ І.І. Місцеві бюджети у системі бюджетного регулювання: теоретичні аспекти / І.І. Легкоступ // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. праць. – 2002–2012. – № 7/8(134/135). – С. 131–137.
5. Лукашова В. Адміністративно-правові принципи в системі місцевого самоврядування у контексті реформування регіонального управління в Україні / В. Лукашова // Право України. – 2008. – № 1. – С. 12–13.
6. Огонь Ц.Г. Доходи місцевих бюджетів та напрями їх реструктуризації / Ц.Г. Огонь // Фінанси України. – 2006. – № 5. – С. 3–11.
7. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua>.
8. Офіційний сайт бази Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.